

วิทยานิพนธ์ การค้ำนึ่งผลประ โยชน์ส่วนร่วมในการนิติบัญญัติของท่านอุมร์ อิบน์ อัลค็อฏฏอบ
เราะฎีลลอฮ์อันฮุ ศึกษาภาคปฏิบัติของหลักผลประ โยชน์ในกฎหมายอิสลาม
ผู้เขียน นายรอมลี ทะละ
สาขาวิชา อิสลามศึกษา
ปีการศึกษา 2550

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่ออธิบายลักษณะที่เป็นรากฐานของการใช้ผลประ โยชน์ (อัลมะศอลิหุลมุรสะละฮุ) ในกฎหมายอิสลามที่นักปราชญ์มีการขัดแย้งกันในเรื่องผลประ โยชน์ว่า เป็นรากฐานหลักในการวินิจฉัยหุก่มหรือไม่ และถ้าหากผลประ โยชน์ดังกล่าวเป็นรากฐานหลักในการวินิจฉัยหุก่ม แล้วผลประ โยชน์นี้สามารถยึดเป็นหลักฐานได้หรือไม่ ซึ่งการขัดแย้งเหล่านี้ได้เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยของอิมามมาลิก จนปัจจุบัน และมีจุดมุ่งหมายเพื่ออธิบายความสำคัญในการวินิจฉัยหุก่มตามสภาพการของสังคมมุสลิมที่ประสบอยู่ในปัจจุบัน และมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์และอภิปรายทัศนะของกลุ่มที่ต่อต้านหลักการที่ว่า “ไม่มีการอิจญ์ติฮาด (วินิจฉัย) ในบทบัญญัติ (นศ) ที่มีอยู่แล้ว” และอภิปรายทัศนะกลุ่มผู้เรียกร้องให้พิจารณาเหตุผลเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ของพวกเขา โดยการอ้างอิงจากหลักฐานอัลกุรอาน หะดีษ การปฏิบัติของเศาะหาบะฮ์ และทัศนะของบรรดาเศาะหาบะฮ์ โดยเฉพาะทัศนะของท่านอุมร์ อิบน์ อัลค็อฏฏอบ (เราะฎีลลอฮ์อันฮุ) ซึ่งผู้วิจัยได้หยิบยกบางประเด็นในเนื้อหาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ทั้งนี้เพื่อศึกษาวิเคราะห์ลักษณะการปฏิบัติในเรื่องของผลประ โยชน์ที่เกิดขึ้นที่มีได้บัญญัติโดยนศ (อัลกุรอานและอัลหะดีษ) วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการวิจัยเอกสารเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับทัศนะฟิกฮ์ของท่านอุมร์ อิบน์ อัลค็อฏฏอบ (เราะฎีลลอฮ์อันฮุ) ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมทัศนะต่างๆของบรรดานักปราชญ์ในเรื่องอัลมะศอลิหุลมุรสะละฮ์มาวิเคราะห์ และอภิปรายเพื่อคัดเลือกทัศนะที่มีน้ำหนักมากที่สุด และศึกษาวิเคราะห์การวินิจฉัยหุก่มของท่านอุมร์ (เราะฎีลลอฮ์อันฮุ) ซึ่งนักวิชาการได้ยอมรับว่าเป็นการวินิจฉัยที่ยึดผลประ โยชน์เป็นหลัก และบางกรณีเป็นการวินิจฉัยที่แตกต่างจากบทบัญญัติอัลกุรอานและอัลสุนนะฮ์

ส่วนหนึ่งของผลการวิจัยที่สำคัญที่สุดในการวิจัยครั้งนี้คือ อัลมะศอลิหุลมุรสะละฮ์ถือเป็นรากฐานหลักที่สำคัญ และจำเป็นในการพิจารณาวินิจฉัยหุก่มในประเด็นปัญหาที่ประสบในปัจจุบัน และเป็นหลักการที่ได้รับการยอมรับและยึดมั่น โดยนักปราชญ์สมัยฮับในการวิเคราะห์และวินิจฉัยหุก่ม ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในการใช้สำนวนในแต่ละมัซฮับ แต่จะมีความสัมพันธ์กันตรงกับความประสงค์ของชะรีอะฮ์ (กฎหมายอิสลาม) เช่น กียาส (เปรียบเทียบ)

อิสติหฺซาน และสัจฺคฺษชระรออิอฺ แต่อัลมะศอลิหฺลุมฺรสะละฮฺจะแตกต่างจากการบิอะฮฺอย่างชัดเจน ทั้งนี้เนื่องจากอัลมะศอลิหฺลุมฺรสะละฮฺมิได้มีความสัมพันธ์กับเรื่องอิบาอะฮฺ (พิธีกรรมศาสนา) ส่วนบิอะฮฺจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับอิบาอะฮฺและมูอามะละฮฺ และส่วนหนึ่งของผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้ที่อ้างถึงทศนะของท่านอุมฺรฺ (เราะฎิยัลลอฮฺอันฮฺ) เพื่อฝ่าฝืนบทบัญญัติ (นัศ) เป็นการอ้างที่ไม่ถูกต้อง และการตีความที่ไม่เหมาะสมหรือไม่ตรงประเด็นตามจุดประสงค์และผลประโยชน์ที่ได้กำหนดโดยบรรดาเศาะหาบะฮฺ (เราะฎิยัลลอฮฺอันฮฺ) โดยเฉพาะท่านอุมฺรฺ (เราะฎิยัลลอฮฺอันฮฺ)

Prince of Songkla University
Pattani Campus

موضوع البحث: مراعاة المصلحة في فقه أمير المؤمنين عمر بن الخطاب رضي الله عنه (دراسة

تطبيقية للمصلحة في الفقه الإسلامي)

الباحث: رملي هالأ

التخصص: الدراسات الإسلامية

العام الدراسي: ١٤٢٩هـ

مستخلص البحث

يهدف هذا البحث إلى إعطاء صفة تأصيلية لأصل المصالح المرسله التي اختلف العلماء حول كونها أصلا من الأصول الاستنباطية، وحول كونها حجة فيما إذا كانت أصلا للاستنباط، من لدن ظهورها عند الإمام مالك رضي الله عنه إلى عصرنا هذا. ودراسة مدى أهميتها في الاستنباط في النوازل والمستجدات المعاصرة. ويهدف إلى دراسة ومناقشة آراء الذين يرفضون قاعدة (لا اجتهاد في مورد النص) الذين يرومون إلى تحقيق أهدافهم بإيراد حجج من الكتاب والسنة وأفعال الصحابة وفتاواهم، وعلى الأخص فتاوى عمر بن الخطاب رضي الله عنه الذي عرضنا بعضا من فتاويه في هذا البحث بوصفها دراسة تطبيقية للمصالح المرسله فيما لا نص فيه من الوقائع.

وهذا البحث هو بحث مكتبي تطبيقي على فقه عمر بن الخطاب رضي الله عنه، جمعت فيه أقوال الفقهاء حول المصالح المرسله ومناقشتها مناقشة ترجيحية. ثم درست اجتهادات عمر رضي الله عنه التي وصفها بعض العلماء بأنها من الاجتهادات المصلحية المخالفة لصريح الكتاب والسنة ومناقشتها.

وكان من أهم النتائج التي توصلت إليها هذه الدراسة أن المصالح المرسله أصل مهم لا يستغنى عنها في استنباط الأحكام في النوازل والمستجدات المعاصرة. وهي من الأصول المعتمدة لدى الأئمة الأربعة في اجتهاداتهم وفتاويهم باختلاف في المسميات والمصطلحات. ولها تلازم بالمقاصد الشرعية وترابط بين الأصول الأخرى كالقياس

والاستحسان والذرائع. ولها تباين واضح بين البدعة، لأنها لا تدخل في العبادات بخلاف
البدعة التي تدخل في العبادات والمعاملات. وأن مزاعم الذين يتمادون على النصوص
باعتقادهم على اجتهاد عمر رضي الله عنه غير واقعية، وأن تأويلاتهم غير متناسقة مع المقاصد
والمصالح المعتبرة. وأن الاجتهاد المصلحي معمول به في فقه الصحابة وخصوصا في فقه
عمر رضي الله عنه.

Thesis Title Fiqh al-Maslaha "Public Interest" According to Caliph Umar ibn al-Khattab (A.R) An Analytical Study of Fiqh al-Maslaha in Islam
Author Mr. Romlee Hala
Major Program Islamic Studies
Academic Year 2007

ABSTRACT

This research aims at giving an authentic aspect to the "*maslahah mursalah*" (Unrestricted public interest) which is a point of disagreement among the scholars whether it is a source of the "*istinbat*" (extraction of law), a proof in case it is considered as a source of *istinbat* or not. That's since its appearance in imam Malik's thoughts up to date. This research also aims at elucidating the proof that supports the lawfulness of *maslahah* and its significance in the process of extracting Islamic laws (*istinbat*) from the events and the contemporary circumstances known by every Muslim. This is done through analyzing the sayings of the Muslim jurists (*fuqahah*), comparing and evaluating them. Also, it aims at refuting the claims of those who call for an absolute open up to the texts as well as those who refuting the rule of "There is no *Ijtihad* in the presence of a text", supporting their claims with some reference from *al-Qur'an* and *Sunnah* as well as from the sayings of *Sahabah* and their practices especially those of Umar ibn Khattab (R.A). Whose we have presented some of his positions in this study as an analytical part of the authenticity of "*masalih mursalah*" at the absence of texts. We have also shown that Umar never rejected clear texts that have clear meanings and absolute validity. Important to note that, this study is a library practical study on Umar ibn Khattab's *fiqh*, in which I have collected the views of the *fuqahas* (scholars) on the *masalih* and discussed them. I have also studied and discussed Umar's *ijtihad* which have been labeled by some scholars as "*maslahi*" (interest) meaning that they are in vivid contradiction to the *Qur'an* and *Sunnah*.

The main findings of this research are as follows:

- 1) That, the four imams have adopted the *masalih mursalah* in their *ijtihad* and *fatwa* process, regardless the terms used by each one of them.
- 2) That, there is a strong correlation between the *masalih*, the *maqasid*, *istihsan* and the *sad zariah*.
- 3) There is a clear distinction between *masalih* and *bida'h* (innovation). As *masalih*, contrary to *bid'ah*, does not include *ibadat*.
- 4) Those who overlook the texts to brag Umar's *ijtihads*, are baseless in their claims. All their interpretations are in dichotomy with the *Shari'ah* aims (*maqasid*).
- 5) The *ijtihad* in *mslahah* has been practiced by the *Sahabah* (companions of the Prophet), especially Umar.
- 6) Finally, this research has proven that *maslahah mursalah* is a fact and a source for extracting the Islamic rulings that should be adopted in the new events and circumstances in our contemporary life.